

Az erza-mordvin evidencialitás nyomában¹

NYINA KAZAJEVA – KUBITSCH Rebeka – SZEVERÉNYI Sándor

Állami Ogarjov Egyetem, Szaranszk – nikazaeva@yandex.ru
Szegedi Tudományegyetem – kubitsch.rebeka@gmail.com
Szegedi Tudományegyetem – szevers@hung.u-szeged.hu

1. Témaválasztás, célkitűzés

Az uráli nyelvek evidencialitásának vizsgálatában jól ismert tény, hogy az egyes nyelvek között nagy különbségek vannak az evidencialitás rendszere, az evidenciális jelölőinek grammatikalizáltsága tekintetében (vö. Skribnik – Kehayov 2018, Tamm et al. 2018, Bradley et al. 2022, Szeverényi 2022). Sok esettanulmány született az egyes uráli nyelvek evidencialitásáról, csakúgy, mint az ezen információkra épülő összehasonlító elemzésekről. Ez utóbbiak jellemzően a kifejezőeszközök státuszára fókuszálnak (grammatikai, nem grammatikai), illetve a grammatikai jelölők vizsgálatán belül, a tipológiával összhangban, mennyiségi szempontokat vesznek figyelembe, tehát hogy mely evidenciatípusok² fejeződnek ki önálló jelölővel, valamint hogy egy adott jelölő milyen evidenciatípusokat fedhet le. Az evidencialitás kategóriájának kutatása azokban a nyelvekben is megjelent, amelyekben nincs grammatikalizálódott mód az információforrás jelölésére, hanem mindez lexikai eszközökkel történik (vö. Kugler 2015 és számos más munkája; Kaiser 2022; Jaakola 2018 és más munkái; Kittilä 2015).

A grammatikai fókuszú evidencialitáskutatás egyik fontos areája a Volga–Káma-vidék, melybe a mari, udmurt, tatár, baskír és csuvas nyelv tartozik,

¹ A tanulmány a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával valósult meg (NKFIH, Evidencialitás az uráli nyelvekben, K139298, 2021–2024). Köszönettel tartozunk lektorainknak részletes és alapos véleményükért.

² A tipológiai szakirodalom alapvetően direkt és indirekt evidenciatípusokat különböztet meg. Az egyes szakirodalmak eltérnek abban, hogy a direkt és indirekt tartományt miként osztják tovább. Direkt evidenciaként jellemzően a vizuális és nemvizuális érzékelés jelenik meg, míg indirekt evidenciaként a következtetés és értesülés (ld. Aikhenvald 2004, Plungian 2010).

illetve perifériásan a komi-zürjén, permjék, illetve az erza- és moksa-mordvin (Bereczki 1983, Helimski 2003, Agyagási 2012). Ezekben a nyelvekben, a mordvin kivételével, található olyan grammatikai elem, melynek fő funkciója az információforrásra történő utalás (vö. Aikhenvald 2004),³ illetve evidenciálisrendszereik is tipológiailag hasonló vonásokat mutatnak.⁴

Amiben viszont minden areális, tipológiai, uralisztikai összehasonlító munka megegyezik: a mordvint csak legfeljebb megemlítik, miközben sem nyelvi példákat nem találunk, sem a potenciális evidenciálisjelölők leírása nem történik meg. Ez két szempontból is különös:

(a) A Volga-Káma vidék nyelveire jellemző, hogy két szintetikus múlt idővel rendelkeznek, melyekből az egyik (jellemzően az ún. második múlt idő) indirekt evidenciálisként funkcionál, vagy legalábbis alkalmas a közvetett információforrás kifejezésére. Ez alól viszont a mordvin kivételnek tűnik.

(b) Annak ellenére, hogy a mordvin nyelvek esetében megjegyzik, hogy lexikális elemekkel lehet utalni az információforrásra, ezekről gyakorlatilag teljesen hallgat a szakirodalom.

Jelen munkánk ebben próbál eredményeket felmutatni a következők szerint: a korábbi releváns erza⁵ ismeretek és az evidencialitásról szükséges általános információk bemutatását követően saját, pilot-jellegű kutatásunkat mutatjuk be. A kutatási módszertan egy nagyobb projekt módszertani részének kísérletezése. Ennek lépései: saját általános kérdőív kidolgozása (46 szituáció), kitöltetése, a kérdőív újrendezése az első eredmények alapján. Célunk

³ Ez – mint természetesen szinte mindegyik tipológiai magyarázat – nagyfokú leegyszerűsítést tartalmaz: a rendszerek, viszonyok mindig bonyolultabbak (vö. a mariról Spets 2021, az udmurtról Kubitsch 2023). Így például azt sem egyszerű megmondani, hogy adott esetben mi a fő funkció (sőt mi az, hogy *fő* funkció), még az aikhenvaldi értelemben sem, s annak meghatározásában milyen tényezőket kell figyelembe venni a gyakoriságtól a diszkurzív szerepig.

⁴ Általánosan elfogadott tétel, hogy a grammatikai evidencialitás areális jelenség, ugyanakkor az egyes nyelvekben történt grammatikalizációs folyamat feltárása, melynek általában az a fő kérdése, hogy mennyire belső nyelvi fejlemény és mekkora szerepet játszanak a szomszédos nyelvek annak alakulásában, talán örök kérdés marad.

⁵ Az erza az egyik mordvin nyelv (egyesek szerint nyelvjárás). A mordvinok lélekszáma a legutóbbi népszámlálási adatok szerint 484 450, ezen felül kb. 50 ezren vallották magukat erzának. A beszélők száma 220 090 (akik a mordvint jelölték meg, további 40 045-en az erzát) (Rosstat 2020). Ezek alapján nehéz pontosan megmondani az erzák és moksák számát, az viszont egyértelműen látszik, hogy a korábbi népszámlálás óta is tovább csökkent a mordvin népesség és a mordvin nyelvek beszélőinek száma.

az alapkategóriákhoz (információforrás típusa) rendelhető jelölők feltárása és jellemzése volt.

2. Mordvin evidencialitás és modalitás: eddigi tudásunk

A mordvin nyelvek evidencialitása azért is érdemes alaposabb kutatásra, mert nem teljesíti azt a talán logikus elvárást, ami a Volga–Káma-vidék nyelvei alapján feltehető, vagyis hogy valamelyik szintetikus múlt időnek indirekt evidenciális funkciója lenne. Annak ellenére, hogy a mordvin a permi és mari nyelvektől több eltérést is mutat, (pl. a mordvinban van tárgyias igeragozás, névszók predikatív ragozása) mégis logikus az elvárás, mert az areához tartozó többi finnugor nyelvben – komi, udmurt, mari – ez kialakult, illetve a térség törökségi nyelveiben is hasonló folyamatok figyelhetők meg (Johanson 2003, Greed 2019, Skribnik – Kehayov 2018). Az információforrás ilyen jellegű jelölésének hiánya magyarázható lehetne azzal, hogy az erza az area perifériáján beszélt – ám ez önmagában még nem kielégítő magyarázat, hiszen a komi-permják és zürjén is a periférián helyezkedik el (vö. Helmski 2003), mégis megtalálható az egyik szintetikus múlt indirekt evidenciális értelmű használata. Tehát a térség nyelveiben megfigyelhető mintázat alapján elvárhatnánk, hogy a múltidő-rendszerben megjelenjen az evidencialitás kifejezése.

A szakirodalom is gyakran félreérthetően fogalmaz, így a sokat idézett kézikönyvekben is félreérthető információkat találunk: a mordvin számos evidenciális stratégiával rendelkezik, de nincsenek grammatikai evidenciálisok (Skribnik – Kehayov 2018: 529),⁶ ugyanakkor egyetlen példát sem említ, ráadásul később ennek ellentmond: „A múlt idő reanalízisén alapuló kis evidenciálisrendszerek kialakulását a permi és **mordvin ághoz** tartozó finnugor nyelvekben a törökségi nyelvek (...) viszonylag friss hatásának tulajdonítják” (Skribnik – Kehayov 2018: 163, *kiemelés tőlünk*).⁷

Az újabb mordvin (erza, moksa) általános nyelvtani leírások sem mondanak semmit az evidencialitásról (pl. Toldova et al. 2018, Hamari – Ajanki 2022, Rueter 2023). Tudomásunk szerint a mordvin (erza és moksa) oroszországi irodalma sem foglalkozik az evidencialitás kérdéskörével. Vagyis, a szakirodalom feltételezi, hogy vannak eszközök az információforrás kifejezé-

⁶ “...most of the Finnic languages, **Mordvin**, and Hungarian have a number of evidential strategies, but no grammatical evidentials.”

⁷ “The development of small evidential systems in Finno-Ugric languages of the Permic and **Mordva branches** based on reinterpretation of past tenses is attributed to relatively recent influence from Turkic languages.”

sére, mivel ez minden nyelvben lehetséges, de ennek mibenlétéről nem rendelkezünk információval. Eddigi tipológiai és uráli ismereteink alapján az alábbi területek vizsgálata merülhet fel:

(a) A második múlt idő funkciói

Ahogy fentebb is szerepelt, a Volga–Káma-vidék nyelveiben jellemzően az egyik szintetikus múlt idő indirekt evidencialitást fejezhet ki. Ugyanakkor az erzában ez a szintetikus múlt idő mind felépítésében, mind funkciójában eltér ezektől a múlt időktől. A Volga–Káma-vidék többi nyelvében az indirekt evidencialitás kifejezése egy perfekt vagy rezultatív múlt idő reanalíziseként/kiterjesztéseként jelenik meg. A mordvin nyelvekben viszont az ún. második múlt idő funkcióját tekintve habituális és progresszív⁸ (Bartens 1999: 130–131, Hamari – Ajanki 2022), illetve nincs másik olyan múlt idő, melynek perfekt vagy rezultatív értelmű használata lenne. Ennek fényében, a többi nyelvben megfigyelhető, múlt idők révén kifejezett indirekt evidenciális nem is elvárható tőle. Így ezzel jelen tanulmányunkban nem foglalkozunk.

(b) Egyéb grammatikai kategóriák kontextuális evidenciális használata

Tudomásunk szerint a mordvin nyelvekben nincs morfoszintaktikai módja az információforrás jelölésének, illetve vizsgálatunk alapján más grammatikai kategóriák (pl. igemód) alkalomszerű használataként sem jelenik meg az evidenciális olvasat.

(c) Lexikális evidenciális (és episztemikus) jelölők

Feltételezhető, hogy amennyiben az információforrás jelölése nem morfoszintaktikai módon történik, akkor lexikális elemek, partikulák, határozószavak segítségével valósulhat meg. Ennek kapcsán a szakirodalom egyetlen elemet említ, a *ke'la* reportatív partikulát (Teptiuk 2020 kvotatívként, Kehayov 2020 irrealis-evidenciális partikulaként hivatkozik rá), de bővebb funkcionális leírást nem kapunk róla. Az episztemikus jelölőket azért szükséges itt figyelembe venni, mert jellemző, hogy az evidencialitás lexikális jelölői egyben episztemikusak is, vagyis utalnak a bizonyosság mértékére is.

⁸ A habituális/progresszív múlt idő megléte szintén tipikus jelenség a Volga–Káma vidék törökségi nyelveiben, de más altaji nyelvben is megtalálható, pl. csuvas (*secondary durative past*): Krueger 1961: 147; tatár (*habitual past*): Berta 1998: 293; kazah és karakalpak (*durative/habitual past*): Kirchner 1998: 326; nogaj (*habitual intraterminal*): Csató – Karagoc 1998: 339; üzbég (*intraterminal with habitual meaning*): Boeshoten 1998: 362.

(d) Vizsgálható továbbá, hogyan kapcsolódnak az előbbiekhöz az episztemikus tartalmat kifejező jelölők (pl. igemódok, vö. Kehayov 2020 a feltételes, valamint feltételes-kötőmódról), de tanulmányunkban ezzel a témakörrel nem foglalkozunk.

3. Cél és módszer

Kutatásunk célja az egyes evidenciatípusok kifejezőeszközeinek feltárása, előzetes leltár készítése. Vizsgálatunk egy kérdőíves kutatáson alapul, melyet egy anyanyelvi adatközlő töltött ki. A kérdőívben 46 szituáció szerepel, melyek az evidencialitás tipológiában felmerülő jelentéskomponenseire vagy olvasataira fókuszálnak (pl. információforrás kifejezése, mirativitás, episztemikus modalitás, vö. Brugman – Macaulay 2015, Aikhenvald 2004). A kérdőívben az adatközlőtől elvárt célszerkezet magyarul szerepel, míg zárójelben azokat a kontextuális jellemzőket adjuk meg, melyek, reményeink szerint, előidézik valamilyen evidenciális elem használatát.

Az első eredmények alapján néhány beszédhelyzet kiválasztásával a potenciális evidenciálisjelölőkre fókuszáló minimálpárokat készítettünk erza nyelven. A vizsgálat ezen pontján az adatközlőnek kellett olyan beszédhelyzetet megadnia, melyben szerinte az adott mondat megfelelő, továbbá meg kellett adnia egy lehetséges információforrást is. Emellett egy egytől hatig terjedő skálán kellett értékelnie az elemeket a beszélői bizonyosság szempontjából. Utóbbi rész a jelölők episztemikus tartalmát kívánta vizsgálni.

A kérdőívben szereplő szituációk, illetve az első eredmények alapján elkészített második változat a Függelékben tekinthető meg.

4. Elemzés

Az alábbi pontban funkcionális leírást adunk a kérdőíves vizsgálat során leggyakrabban megjelenő evidenciális (olykor evidenciális-episztemikus) nyelvi jelölőkről. Öt elemet fogunk áttekinteni: *nejavi* 'látszik, úgy látszik, látszólag', *ma'avi* 'hallatszik, érződik, úgy tűnik', *ke'la* 'úgy hírlik, mondják, állítólag', *u'ema* 'lehetséges, valószínűleg, bizonyára', valamint *nat'* 'nyilván, valószínűleg, bizonyára'. Természetesen a szótárak alapján több lexikális elem is szóba jöhet, illetve a kérdőíves vizsgálat során is merültek fel még lehetséges jelölők, ugyanakkor tanulmányunkban most azokra koncentráltunk, melyek szisztematikusan jelentek meg. A fejezet végén egy összehasonlító elemzést is kínálunk, mely az evidencia típusa és a bizonyosság mértékének kifejezése szempontjából veti össze az elemeket.

4.1. Vizuális érzékelésen alapuló inferenciális: *nejavi* (неяви) 'látszik, úgy látszik, látszólag'

Vizsgálatunk során a *nejavi* elem olyan következtetés kifejezésekor jelent meg, amikor a következtetés alapja valamilyen vizuális evidencia. A *nejavoms* 'látszik' (*nejems*) igéből grammatikalizálódott jelen idő egyes szám harmadik személyben (vö. *vasoldo nejavi* 'messziről látszik/látható'; *juv-jav nejavis* 'alig látszott', Mészáros – Sirmankina 1999: 203). Az (1)-es példában a megadott kontextus szerint a megnyilatkozó onnan tudja, hogy éjszaka esett az eső, hogy reggel az utcára kimenve látja a pocsolyákat:

(1) Szituáció: éjjel esett az eső. (Reggel kimegyek az utcára, és pocsolyákat látok.)⁹

<i>Неяви,</i>	<i>веть</i>	<i>низеме</i>	<i>низесь.</i>
<i>Nejavi,</i>	<i>vet'</i>	<i>pižeme</i>	<i>piž-es.</i>
látszik	éjjel	eső	esik-PST.3SG

'Úgy látszik, az éjjel esett az eső.'

Szintén ez az elem jelent meg abban a beszédhelyzetben is, amikor a medve ottjártára a megnyilatkozó csak annak lábnyomai alapján következtet (2):

(2) Szituáció: erre egy medve járt. (Látom a lábnyomait.)

<i>Тия,</i>	<i>(устя)</i>	<i>неяви,</i>	<i>овто</i>	<i>якась.</i>
<i>T'ija,</i>	<i>(is't'a)</i>	<i>nejavi,</i>	<i>ovto</i>	<i>jak-as.</i>
itt	(úgy)	látszik	medve	jár-PST.3SG

'Erre, (úgy) látszik, egy medve járt.'

A *nejavi* elem inferenciális használatának és a vizuális érzékelésnek szoros kapcsolatát az is mutatja, hogy jövőre vonatkozó inferencia esetén csak abban az esetben használható, ha valaminek a megtörténte valószínűsíthető a közeljövőben valamilyen vizuális evidencia alapján (3). Ugyanakkor a *nejavi* használatát az adatközlő elutasította abban az esetben, amikor a megnyilatkozó nem rendelkezhet vizuális evidenciával, mely a következtetés kiindulópontjaként szolgálhatna (4).

⁹ Az első kérdőívből származó példákat az alábbi módon közöljük: a példa első sora azt a célszerkezetet és szituációt mutatja, melyet az adatközlőnek megadtunk. Alatta az adatközlő válasza cirill írással, majd UPA átírással. Ezek után szerepel a glossza, és a példa magyar fordítása.

- (3) *Неяви, низеме туй.*
Њėjavi, піземе тuj-i.
 látszik eső jön/lesz-3SG
 'Úgy látszik, esni fog.' (Mert be van borulva.)
- (4) #Ванды, неяви, тетям кабаксо кармы.
 #Vandi, њėjavi, teťa-m kabak-so karm-i.
 holnap látszik, apa-POSS.1SG kocsmá-LOC fog-3SG
 #'Úgy látszik, apám holnap a kocsmában lesz.'

Tehát a *њėjavi* elem használható az inferenciális evidencia kifejezésére, de ezzel egyidőben erős a kapcsolat a közvetlen tapasztalattal, vizuális érzékeléssel.

4.2. Nemvizuális érzékelés: *mařavi* (маряви) 'hallatszik, érződik, úgy tűnik'

A *mařavi* elem a *mařavoms* 'hallatszik, érződik' (< *mařams* '(meg)hall; érez, érzékel, észlel') igéből grammatikalizálódott. A *њėjavi* elemhez hasonlóan az ige jelen idejű, egyes szám harmadik személyű alakja, és a nemvizuális érzékelés evidenciatípusát fedi le. Meg kell jegyezni, hogy az erza érzékelésige-rendszerben a hallás tartományára vonatkozó lexémák lefedhetik a szaglás, ízlelés és tapintás érzékterületét is (Hevér 2000). Hasonló kiterjesztés figyelhető meg a *mařavi* 'hallatszik, érződik' használatában is, mely nem csupán azt jelezheti, hogy a megnyilatkozónak csak audiális evidenciája van, hanem egyéb érzékterületek is megjelenhetnek az információ forrásaként. Vonatkozhat érzelmekre, fizikai-lelki állapotra is, mint pl. *ajmel'dema mařams* 'szédülést érez'; *taňst' mařams* 'ízt érez, érzi vminek az ízét'; *vizks mařams* 'szégyent érez, szégyenkezik'.

Ennek megfelelően tesztünk során példáink mindegyikében a megnyilatkozó információforrása valamilyen nemvizuális érzékelés:

Hang

- (5) Szituáció: megjött a vonat. (Nem látom, csak hallom.)

Маряви, поездэсь сась.
Mařavi, pojezd-es sa-s.
 hallatszik vonat-DEF megjön-PST.3SG
 'Hallatszik, a vonat megjött.'

(6) Szituáció: az éjszaka esett az eső. (Hallottam az eső kopogását az ablakon.)

<i>Маряв-сь,</i>	<i>веть</i>	<i>низеме</i>	<i>низесь.</i>
<i>Mařav-ś,</i>	<i>veť</i>	<i>pižeme</i>	<i>piž-eś</i>
hallatszik-PST.3SG	éjjel	eső	esik-PST.3SG

'Hallatszott, az éjszaka esett az eső.'

(7) Szituáció: esik az eső. (Hallom az eső kopogását az ablakon.)

<i>Маряви,</i>	<i>низеме</i>	<i>низи.</i>
<i>Mařavi,</i>	<i>pižeme</i>	<i>piž-i.</i>
hallatszik	eső	esik-3SG

'Hallatszik, esik az eső.'

Szag

(8) Szituáció: apának sörszaga van, a kocsmában volt. (Onnan tudom, hogy hazajött, és sörszaga volt.)

<i>Тетянь эйстэ пиянь</i>	<i>чине качады,</i>	<i>таřavi,</i>	<i>кабаксо</i>	<i>ульнесь.</i>
<i>T'eťa-n' ejste</i>	<i>pija-n' čine</i>	<i>kačad-i,</i>	<i>mařavi,</i>	<i>kačak-so</i>
apa-GEN PP	sör-GEN szag	szaglik-3SG, érződik,	kocsmá-LOC	van-PST.3SG

'Apából sörszag árad, érződik, a kocsmában volt.'

Endoforikus (belső) érzetek

(9) Fáj a kezem.

<i>Марян /</i>	<i>маřави,</i>	<i>(што)</i>	<i>кедем</i>	<i>сэреду.</i>
<i>Mařa-n /</i>	<i>mařavi,</i>	<i>(što)</i>	<i>keď-em</i>	<i>seřed'-i.</i>
érez-1SG /	éreződik	hogy	kéz-1SG	fáj-3SG

'Érzem / érződik, (hogy) fáj a kezem.'

(10) Éhes vagyok.

<i>Марян /</i>	<i>маřави,</i>	<i>(што)</i>	<i>пекем</i>	<i>вачсь.</i>
<i>Mařa-n /</i>	<i>mařavi,</i>	<i>(što)</i>	<i>pekem</i>	<i>vač-s.</i>
érez-1SG /	éreződik	hogy	has-1SG	megéhezik-PST.3SG

'Érzem / érződik, (hogy) megéheztem.'

Hőmérséklet

(11) Szituáció: valaki kinyitotta az ablakot. (Bemész a terembe és érzed, hogy nagyon hideg van. Ránézel az ablakra, de zárva van.)

Mařavi, teke meřat, kije-butu panžize val'manť.
Mařavi, teke meř-at, kije-but'i panž-i-že val'ma-ńť
 érződik, mintha mond-2SG¹⁰ valaki kinyit-PST-OBJ.3SG ablak-GEN.DEF
 'Úgy érződik, mintha valaki kinyitotta volna az ablakot.'

Az jól látható, hogy a szó minden nemvizuális érzékelésre, illetve nemvizuális érzékelésen alapuló következtetésre alkalmas és használatos, szemantikailag megfelel egy általános nemvizuális érzékelést kifejező evidenciálisnak. Ami a tesztünkből nem derült ki, és további vizsgálatot igényel a későbbiekben, az a lexikai elemek státusza: az absztrakt jelentések és a következtetést magába foglaló funkció értelmezhető a grammatikalizáció lépcsőfokaként, ám ez nem egyértelmű. Meg kell továbbá jegyezni, hogy a (8)-as és (11)-es példában a nemvizuális érzékelés összekapcsolódik az inferenciával is. A megnyilatkozó a sörszag (vagy lehet akár a részeges hang is, vö. összefoglaló táblázat) alapján következtet arra, hogy hol volt az apja, illetve a szoba hőmérséklete alapján arra, hogy valaki kinyithatta az ablakot. Ezekben az esetekben már nem csupán a nemvizuális érzékelést jelölheti a *mařavi* 'hallatszik, érződik' elem, hanem a következtetési folyamatot is. Így az evidenciatípusok kifejezésének szempontjából tágabb értelmű használatot feltételezhetünk, mely szintén utalhat arra, hogy nem csupán az érzékelés explicit lexikális jelöléséről van szó, hanem evidenciális használatról.

4.3. Értesülés révén szerzett információ: *keľ'a* (келя) 'úgy hírlük, mondják, állítólag'

A *keľ'a* partikulát a *kuľ'ams* 'hall' ige grammatikalizálódott alakjának tartják (Jerina 1997: 120, idézi Teptiuk 2020: 63). Megemlíthetjük, hogy felmerül a *keľ'* 'nyelv' főnévvel való lehetséges kapcsolat is, de kétségtelen, hogy tipológiailag jellemzőbb az igékből történő grammatikalizáció (Aikhenvald 2004: 284). Az biztos, hogy az anyanyelvi beszélő számára nem egyértelmű a szó forrásának meghatározása.

¹⁰ A 2. személy az erzában kifejezhet általános alanyt. Így ez értelmezheti az előző szót: 'ahogy mondják'.

Teptiuk (2020: 63–66) kvotatív partikulaként határozza meg, és eszerint a forrás specifikálható a *ke’la* használata mellett, példáink alapján viszont inkább az általános értesülés kapcsán jelent meg. Teptiuk szerint – szemben az orosz eredetű *mol* partikulával – az elem önidézésre eredetileg nem volt használatos. Ez a partikula eredeti használatára vezethető vissza, mely reportatív, értesülést fejez ki, vagyis olyan információt, ami a tudósítótól eltérő beszélőtől származik, aminek a forrása általában a szöveggörnyezetben nem szerepel. Jerina (1997: 120) megjegyzi, hogy a kvotatív partikula használatával a tudósító jelzi, hogy nem a saját szavait vagy gondolatait adja elő, hanem azokat, amelyek (egy) másik beszélő(k)től származnak. Teptiuk adatai (2020: 66) szerint ugyanakkor a mai nem standard erzában megfigyelhető a *ke’la* önidéző funkciója.¹¹

Az idézőpartikulák két helyet foglalnak el a RD-konstrukción (*reported discourse*, diskurzusszegmens) belül (Teptiuk 2020: 64): (i) a kvotatív index első része és a RD közötti pozícióban, (ii) valamint a RD-be illesztve. Az első pozíció tűnik előnyösebbnek az idézőpartikulák számára; a másodikra Teptiuk szerint kevesebb példa van (2020: 64). A mi példáinkban inkább a második gyakoribb, sőt több példában az adatközlő a kvotatív indexet a teljes RD végére tette, vagyis ez a mondat utolsó eleme.

A *ke’la* elem az adatközlő szerint kiváltható teljes idéző szerkezettel:

(12) Szituáció: apa a kocsmában volt. (Anyám mondta, tőle tudom.)

<i>Авам</i>	<i>мерсь,</i>	<i>тетям</i>	<i>кабаксо</i>	<i>ульнесь.</i>
<i>Ava-m</i>	<i>me’-ś,</i>	<i>te’a-m</i>	<i>kabak-so</i>	<i>ul’ń-es.</i>
anya-POSS.1SG	mond-PST.3SG	apa-POSS.1SG	kocsmá-LOC	van-PST.3SG

’Az anyám mondta, (hogy) apám kocsmában volt.’

(13) *Мерсть,* *тетям* *кабаксо.* *ульнесь*
Me’-śt’ *te’a-m* *kabak-so* *ul’ń-es.*
 mond-PST.3PL apa-POSS.1SG kocsmá-LOC van-PST.3SG
 ’Mondták, (hogy) apám kocsmában volt.’

A *ke’la* esetében nem jelenik meg a specifikált forrás, de a kontextusból ez egyértelmű lehet (14–17):

¹¹ Hasonló folyamat figyelhető meg az udmurt *pe* kvotatív partikula kapcsán is, melynek önidézéskor való használatát szintén későbbi fejleménynek tartják (Teptiuk 2019: 112–113).

- (14) *Тетям, келя, кабаксо ульнесь.*
T'e'a-m, ke'la, kabak-so ul'ň-eś.
 apa-POSS.1SG mondják kocsmá-LOC van-PST.3SG
 'Az apám, mondják, kocsmában volt.'

- (15) Szituáció: Most nem szeretem a süttötököt, de kiskoromban szerettem. (Anyukám mondta nekem.)

Heï a вечкан дураккуяр, ды вишка пингестэ,
Ñej a večk-an durakkujar, di viška pingeste,
 most nem szeret-1SG tök de kicsi idő-ELA

келя, вечкилинь.
ke'la, večki-l'ň.
 mondják szeret-2PST.1SG

'Most nem szeretem a süttötököt, de kiskoromban, mondják, szerettem.'

- (16) Szituáció: Rosszul dolgozom. (A kollégák mondják a hátam mögött, de szerintem nem így van.)

Беряньстэ, кортыть / келя, важдоан.
Be'rańste, kort-it' / ke'la, važad'a-n.
 rosszul mond-3PL mondják dolgozom-1SG

'Rosszul, mondják, dolgozom.'

- (17) Szituáció: Nagyapám a kolhozban dolgozott. (Én még nem éltem.)

Покиням колхозсо важдось, кортыть, келя.
Pokš'a-m kolhoz-so važad'-ś, kort-it' / ke'la.
 nagyapa-POSS.1SG kolhoz-LOC dolgozik-PST.3SG mond-3PL mondják

'Nagyapám a kolhozban dolgozott, mondják.'

Adataink alapján az látható, hogy a *ke'la* specifikált (vö. 15. és 16. példa) és nem-specifikált forrás esetén is használható (vö. 14. és 17. példa). Ezek alapján általános értesülést is kifejezhet (vö. 17. példa, amelyben a 'mondják' ige is kiválthatja a használatot). Vagyis ebben az értelemben a *ke'la* nem csupán kvotatív, ahogyan a korábbi szakirodalom is jegyzi, hanem reportatív evidenciajelölő is.

4.4. Episztemikus-inferenciális elemek: *ul'ema* (улема) 'lehetséges, valószínűleg, bizonyára' és *nat'* (натъ) 'nyilván, valószínűleg, bizonyára'

A kérdőív eredményei alapján az *ul'ema* 'lehetséges, valószínűleg, bizonyára'¹² és a *nat'* 'valószínűleg, nyilvánvalóan, bizonyára'¹³ ugyanolyan beszédhelyzetekben jelenhet meg, illetve egyes beszédhelyzetekben ezeket is megadta az adatközlő, a korábban már ismertetett *nejavi* 'látszik, úgy látszik, látszólag' és *maravi* 'hallatszik, érződik, úgy tűnik' elemek mellett. Az viszont jól látszik, hogy míg a *nejavi* 'látszik, úgy látszik, látszólag' és *maravi* 'hallatszik, érződik, úgy tűnik' erősen kapcsolódik az érzékeléshez, addig az *ul'ema* és *nat'* elemek nem. Az alábbi mondat az adatközlő szerint megfelelő, ha az apja részegen jön haza és ez alapján következtet arra, hogy a kocsmában volt (vö. 4.5.1. szakasz, 1. táblázat), de akkor is használható, ha a megnyilatkozó feltételezése korábbi tudásán alapul, például az apja később jött haza, és tudja, hogy az apja munka után kocsmába szokott menni, így feltételezi, hogy most is ott volt.

(18) Szituáció: Az apa részegen jön haza.

<i>Тетям,</i>	<i>улема,</i>	<i>кабаксо</i>	<i>ульнесь.</i>
<i>T'e'a-m,</i>	<i>ul'ema,</i>	<i>kabak-so</i>	<i>ul'n-es.</i>
apa-POSS.1SG	bizonyára	kocsmá-LOC	van-PST.3SG

'Apám bizonyára a kocsmában volt.'

Ugyanaz figyelhető meg jelen idejű kontextusban is: az *ul'ema* és *nat'* elemek használata akkor megfelelő, ha a megnyilatkozó tudja, hogy a szóban forgó személynek szokása, hogy munka után a kocsmába (19), vagy a diszkóba (20) megy.

(19) Szituáció: Hazajöttem és nincs otthon az apám. (De ilyenkor, tudom, kocsmában szokott lenni.)

<i>Тетям,</i>	<i>натъ,</i>	<i>кабаксо.</i>
<i>T'e'a-m</i>	<i>nat'</i>	<i>kabak-so.</i>
apa-POSS.1SG	bizonyára	kocsmá-LOC

'Az apám bizonyára a kocsmában van.'

¹² Az etimológiai szótár nem listázza, de a kéziszótár adatközlő magyarázata alapján a '(meg)lét, létezés, jelenlét; lehetséges, valószínűleg, bizonyára' jelentésű *ul'ema* (Mészáros – Sirmankina 1999: 324) az *ul'ems* 'van, létezik' létige nominalizált alakja.

¹³ A szó az orosz *знать* 'tudni' szóból eredeztethető.

(20) Szituáció: A lakótársad, Iván, péntekenként általában diszkóba megy. Hazaérsz péntek este 8-kor és Iván nincs otthon.

<i>Иван,</i>	<i>улема,</i>	<i>дискотека.</i>
<i>Ivan</i>	<i>ul'ema</i>	<i>d'isko'teka-so</i>
Iván	bizonyára	diszkó-LOC

'Iván bizonyára a diszkóban van.'

Vagyis a vizsgálati anyag alapján nem fedezhető fel számottevő különbség a két elem között: mindkettő használható vizuális evidencián vagy korábbi, általános tudáson alapuló inferencia kifejezésére. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az adatközlő intuíciója alapján a *nat'* kisebb mértékű bizonyosságot fejez ki, míg az *ul'ema* a *ma'avi* 'hallatszik, érződik, úgy tűnik' és *nejavi* 'látszik, úgy látszik, látszólag' elemekkel egyenértékű a bizonyosság mértékének szempontjából (ld. 4.5.2-es pont).

4.5. Összehasonlítás

Az alábbi pontban két szempont szerint vetjük össze az elemeket. A 4.5.1. pontban az információforrás típusa alapján, míg a 4.5.2. pontban a bizonyosság mértékének szempontjából.

4.5.1. Összehasonlítás az evidencia típusa szerint

Az evidencia típusa szerinti összevetéshez az egyes elemeket ugyanolyan szituációkba helyeztük. Az összevetett mondatok csak a vizsgált nyelvi elemekben különböztek, semmilyen más tekintetben nem. Az 1-es táblázatban összegezzük az eredményeinket. Az egyes sorok az alapmondatokat mutatják, az oszlopok pedig a vizsgált nyelvi eszközöket. A táblázat celláiban az adatközlő magyarázatai révén megállapítható evidenciatípusok jelennek meg, illetve zárójelben, a könnyebb érthetőség kedvéért, a válaszokban megjelenő konkrét beszédhelyzetek, illetve amennyiben korábban szerepeltettünk példát, a példamondat száma.

	<i>nejavi</i>	<i>mařavi</i>	<i>keřa</i>	<i>ul'ema</i>	<i>nat'</i>
Apám a kocsmában volt.	eredmény (részegen jött haza)	nemvizuális (sörszaga van, részeg a hangja) (8)	értesülés (14)	feltételezés (később ért haza, szokása); eredmény (részegen jött haza) (18)	– ¹⁴
Apám a kocsmában van.	–	nemvizuális (hallom a hangját a kocsmából)	értesülés	feltételezés (szokása odamenni munka után)	feltételezés (nincs otthon, szokása) (19)
Holnap apám a kocsmában lesz.	# ¹⁵	–	értesülés	feltételezés (születési buli)	feltételezés (születési buli)
Ezni fog.	következtetés (be van borulva) (3)	nemvizuális (füledt a levegő)	értesülés (pl. tévéből)	következtetés (be van borulva)	következtetés (be van borulva)
Megjött a vonat.	következtetés (emberek jönnek)	nemvizuális (hallom a hangját) (5)	értesülés	következtetés (emberek jönnek)	feltételezés

1. táblázat: Az evidencia típusa szerinti összehasonlítás

4.5.2. Összehasonlítás a bizonyosság mértéke szerint

Az elemek episztemikus tartalmának vizsgálatához az adatközlőnek egy egytől hatig terjedő skálán kellett értékelnie az elemeket a beszélői bizonyosság szempontjából. A vizsgálathoz használt mondatok szintén a függelékben tekinthetők meg.

Az adatközlő válaszai alapján az alábbi skála vázolható fel. Jelen adatok alapján a mondat tartalma nem befolyásolta az elemek által kifejezett bizonyosság mértékét.

¹⁴ A kihúzott cella azt jelenti, hogy az adott elem nem szerepelt a vizsgált mondatban.

¹⁵ Nem lehetséges.

← egyáltalán nem biztos			teljesen biztos →		
1	2	3	4	5	6
	<i>kel'a</i> 'úgy hírlík, mondják, állítólag'	<i>nať</i> 'nyilván, valószínűleg, bizonyára'		<i>ul'ema</i> 'lehetséges, valószínűleg, bizonyára' <i>nejavi</i> 'látszik, úgy látszik, látszólag' <i>maťavi</i> 'hallatszik, érződik, úgy tűnik'	

2. táblázat: A bizonyosság mértéke szerinti összehasonlítás

Az, hogy egyetlen elem sem szerepel a skála 'teljesen biztos' végpontján, magyarázható az információ forrása és annak erőssége közötti implicit kapcsolattal (ld. Givón 2001: 326) – a kevésbé közvetlen evidenciatípus a bizonyosság alacsonyabb mértékét implikálja.

Látható, hogy a két érzékelésigéből grammatikalizálódott elem, a *nejavi* és *maťavi* a bizonyosság mértékének tekintetében egy szinten mozognak, így köztük az elsődleges különbség az evidencia típusában figyelhető meg. Az adatközlő szintén a skála 5-ös pontjára helyezte az *ul'ema* elemet. Meg kell jegyezni, hogy az adatközlő az első körben elicított válaszok között is többször szerepeltette együtt ezt a három elemet, mint egymás alternatíváit. A különbség az *ul'ema*, illetve a *nejavi* és *maťavi* elemek között szintén az evidenciatípusban keresendő – az *ul'ema* elem kevésbé kapcsolódik az érzékeléshez, közvetlen tapasztalathoz.

A *nať* elemet az adatközlő a skála 3-as pontjára helyezte, vagyis használta a bizonyosság jóval kisebb mértékét feltételezi. A vizsgált kifejezőeszközök közül a reportatív *kel'a* fejezi ki a bizonyosság legalacsonyabb mértékét.

5. Összefoglalás

Kérdőíves vizsgálatunk alapján öt elemet különítettünk el, melyek jó eséllyel értékelhetők evidenciálisként (vagy evidenciális stratégiaként) az erzában. Tanulmányunkban ezen elemek funkcióiról kívántunk általános leírást adni. Mindezek alapján az alábbiak láthatók:

<i>nejavi</i>	vizuális érzékelésen alapuló következtetés
<i>maťavi</i>	nemvizuális érzékelés, valamint azon alapuló következtetés
<i>kel'a</i>	mástól hallott információ (reportatív)
<i>nať, ul'ema</i>	episztemikus-inferenciális elemek

Dolgozatunkban arra vállalkoztunk, hogy adatközlő segítségével vázoljuk fel a lexikai evidenciális eszközök rendszerét az erza-mordvinban. Kérdőíves vizsgálatunk alapján funkcionális szempontból jól meghatározható az evidenciatípusok szerinti csoportosítás, illetve eltérések is felvázolhatók a bizonyosság mértékére történő utalás tekintetében. További lényeges – ám egyáltalán nem váratlan – eredmény, hogy adataink szerint morfológiai eszköz nem található az evidencialitás kifejezésére ebben a nyelvben.

*

Függelék

A) Kérdőív

1. *Apa a kocsmában volt.* (Láttam, hogy bement.)
2. *Apának sörszaga van, a kocsmában volt.* (Onnan tudom, hogy hazajött, és sörszaga volt.)
3. *Apa a kocsmában volt.* (Anyám mondta, tőle tudom.)
4. *Apa a kocsmában van.* (Mert minden délután ott van, és most délután van, ez a szokása.)
5. *Éhes vagyok.*
6. *Fáj a kezem.*
7. *Érzem, hogy fáj a kezem.*
8. *Apa cigarettázik a másik szobában.*
9. *Megjött a vonat.* (Nem látom, csak hallom.)
10. *A Földön régen dinoszauruszok éltek.*
11. *Anyám azt mondta, hogy apám azt mondta, hogy menjek boltba.*
12. *Összetörtem egy poharat.* (Véletlen, mert kicsúszott a kezemből.)
13. *Összetörtem egy poharat.* (Direkt, mert mérges voltam.)
14. *Most nem szeretem a sütőtököt, de kiskoromban szerettem.* (Anyukám mondta nekem.)
15. *Rosszul dolgozom.* (A kollégák mondják a hátam mögött, de szerintem nem így van.)
16. *A Hold a Föld körül kering.*
17. *Nagyapám a kolhozban dolgozott.* (Én még nem éltem).
18. *Az apám a kolhozban dolgozott* (Emlékszem rá).
19. *Az éjszaka esett az eső.* (Reggel kimegyek az utcára, és pocsolyákat látok.)
20. *Az éjszaka esett az eső.* (Hallottam az eső kopogását az ablakon.)
21. *Esik az eső.* (Hallom az eső kopogását az ablakon.)
22. *Valószínűleg esni fog.* (Mert be van borulva.)
23. *Szerintem holnap esni fog.*
24. *Állítólag holnap esni fog.* (Mert a tévében azt mondták.)
25. *Holnap esni fog.* (Mert a tévében azt mondták.)

26. *Valaki kinyitotta az ablakot.* (Bemész a terembe, és érzed, hogy nagyon hideg van. Ránézel az ablakra, de zárva van.)
27. *Misa felmondott a munkahelyén.* (Misa meséli neked, és te elmondod valaki másnak.)
28. *Igor a múlt hónapban Moszkvába költözött.* (Egy barátod mondta neked, akinek Igor mesélte ezt. Te is elmondod valakinek.)
29. *Igor a jövő hónapban Moszkvába költözik.* (Igor mondta neked.)
30. *Igor a jövő hónapban Moszkvába költözik.* (Egy barátod meséli, akinek Igor maga mondta el.)
31. *Igor azért költözik Moszkvába, mert ott a szerelme.* (Egy barátod meséli, de ő is csak valaki mástól tudja, nem Igortól.)
32. *Mása megette az összes süteményt.* (Láttad.)
33. *Petya állítólag beteg, ezért nem jött dolgozni.* (Ezt Petya mondta neked, de nem hiszed el, mert máskor is hazudott már.)
34. *Anya biztosan a boltba ment.* (Hazaérsz, édesanyád nincs otthon, és nem hagyott semmilyen üzenetet, de tudod, hogy oda szokott menni.)
35. *Te nem tanultál.* (Tanárként mondod a diáknak, aki alig tudja a tananyagot.)
36. (Meg volt beszélve, hogy egy rokonod látogatóba jön szombaton. De a rokon már péntek este megérkezett, anélkül, hogy előre szolt volna. Azt mondod:) *Irina már itt van!*
37. *Mása Pétervárra költözött!* (Meglépepsz, mert mindig azt mondta, hogy nem akar nagyvárosban élni.)
38. *Azt hittem esni fog, de reggel sütött a nap.*
39. *A városban egy új étterem nyílt.* (Az interneten olvastad.)
40. *A városban egy új étterem nyílt.* (Sétáltál, és láttad, hogy eddig nem volt ott az étterem, de most már ott van.)
41. *Kinyitotta valaki az ablakot?* (Bemész a terembe és érzed, hogy nagyon hideg van. Ránézel az ablakra, de zárva van. Megkérdezed a többieket.)
42. *Erre járt egy medve.* (Látod a lábnyomait.)
43. *Iván a diszkóban van.* (A lakótársad, Iván, péntekenként általában diszkóba megy. Hazaérsz péntek este 8-kor és Iván nincs otthon.)
44. *Már megint otthon hagytad a könyvem!* (Kölcsönadtál egy könyvet a barátodnak. Kérted, hogy hozza vissza, de nem tette.)
45. (A barátaiddal beszélgetsz. Korábban megbeszéltétek, hogy ma délután elmentek kávézni. De hallod, hogy most a barátod azt mondja másoknak, hogy délután moziba megy a valakijével. Azt mondod neki:) *Azt mondtad, hogy ma együtt megyünk kávézni.*
46. (Két barátod beszélget arról, hogy busszal mennek valahova. Te tudod, hogy munkálatok miatt a busz máshonnan indul, mint ahonnan szokott. Szerinted a többiek ezt még nem tudják, így ezt mondod:) *A busz a másik megállóból indul.*

B) Kérdőív, második kör:

Ha valamelyik mondat nem jó, nem lehet így mondani, akkor jelölje és írja le, hogyan mondaná.

Milyen helyzetben lehet az alábbi mondatokat mondani? Honnan tudja a beszélő, hogy hol volt az apja?

Тетям, келя, кабаксо ульнесь.
Тетям, неяви, кабаксо ульнесь.
Тетям, улема, кабаксо ульнесь.
Маряви, тетям кабаксо ульнесь.
'Аpám a kocsmában volt.'

Milyen szituációban lehet mondani az alábbi mondatokat? Honnan tudja a beszélő, hogy hol van az apja?

Тетям, маряви, кабаксо.
Тетям, нать, кабаксо.
Тетям, келя, кабаксо.
Тетям, улема, кабаксо.
'Аpám a kocsmában van.'

Milyen szituációban lehet mondani az alábbi mondatokat? Honnan tudja a beszélő, hogy hol lesz holnap az apja?

Ванды, келя, тетям кабаксо.
Ванды, улема, тетям кабаксо.
Ванды, нать, тетям кабаксо.
Ванды, неяви, тетям кабаксо.
'Holnap apám a kocsmában lesz.'

Milyen helyzetben lehet az alábbi mondatokat mondani? Honnan tudja a beszélő, hogy esik az eső?

Улема, пиземе туи.
Нать, пиземе туи.
Неяви, пиземе туи.
Келя, пиземе туи.
Маряви, пиземе туи.
'Esik az eső.'

Milyen helyzetben lehet az alábbi mondatokat mondani? Honnan tudja a beszélő, hogy megjött a vonat?

Поездэсь, маряви, сась.
Улема, поездэсь сась.

Келя, поездэсь сась.
Неяви, поездэсь сась.
'Megjött a vonat.'

Ön szerint mennyire biztos a beszélő abban, hogy ez az állítás igaz?

(1 = egyáltalán nem biztos, 6 = teljesen biztos)

Тетям, улема, кабаксо. 'Apám valószínűleg/bizonyára a kocsmában van.'
Улема, пиземе туи. 'Valószínűleg/bizonyára esni fog.'
Улема, поездэсь сась. 'A vonat valószínűleg/bizonyára megérkezett.'
Тетям, келя, кабаксо. 'Apám állítólag a kocsmában van.'
Келя, поездэсь сась. 'Állítólag megjött a vonat.'
Келя пиземе туи. 'Állítólag esni fog.'
Тетям, нать, кабаксо. 'Apám valószínűleg/bizonyára a kocsmában van.'
Поездэсь, нать, сась. 'A vonat valószínűleg/bizonyára megérkezett.'
Нать пиземе туи. 'Valószínűleg/bizonyára esni fog.'
Тетям, неяви, кабаксо ульнесь. 'Apám, úgy látszik, a kocsmában volt.'
Тетям, маряви, кабаксо ульнесь. 'Apám, úgy érződik, a kocsmában volt.'

Rövidítések

1	első személy	LOC	lokatívusz
2	második személy	OBJ	tárgyas igeragozás
2PST	második múlt	PL	többes szám
3	harmadik személy	POSS	birtokos személyrag
DEF	határozottságra utaló elem	PST	múlt idő
ELA	elatívusz	SG	egyes szám
GEN	birtokos eset		

Irodalom

- AGYAGÁSI, KLÁRA 2012: Language contact in the Volga-Kama Area. In: Kincses-Nagy, Éva – Biacsi, Mónika (eds), The Szeged Conference: proceedings of the 15th International conference on Turkish linguistics held on August 20-22, 2010 in Szeged. *Studia uralo-altaica* 49. Szegedi Tudományegyetem, Szeged. 21–37.
- AIKHENVALD, ALEXANDRA Y. 2004: Evidentiality. Oxford University Press, Oxford.
- BARTENS, RAIJA 1999: Mordvalaiskielten rakenne ja kehitys. Suomalais-Ugrilainen Seura, Helsinki.
- BERECZKI GÁBOR 1983: A Volga–Káma-vidék nyelveinek areális kapcsolatai. In: Balázs János (szerk.), *Areális nyelvészeti tanulmányok*. Tankönyvkiadó, Budapest. 207–236.

- BERTA, ÁRPÁD 1998: Tatar and Bashkir. In: Johanson – Csató 1998: 283–300.
- BOESHOTEN, HENDRIK 1998: Uzbek. In: Johanson – Csató 1998: 357–378.
- BRADLEY, JEREMY – GERSON KLUMPP – HELLE METSLANG 2022: TAM and evidentials. In: Bakró-Nagy, Marianne – Laakso, Johanna – Skribnik, Elena (eds), *The Oxford guide to the Uralic languages*. Oxford University Press, Oxford. 904–923.
- BRUGMAN, CLAUDIA M. – MONICA MACAULAY 2015: Characterizing evidentiality. *Linguistic Typology* 19/2: 201–237. DOI 10.1515/lingty-2015-0007
- CSATÓ ÉVA Á. – KARAGOC, BIRSEL 1998: Noghay. In: Johanson – Csató 1998: 333–343.
- GIVÓN, TALMY 2001: *Syntax. An introduction*. Vol. 1. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia.
- GREED, TEJA 2019: Evidentiality and related categories in four non-Slavonic languages of the Russian Federation: Bashkir, Even, Lezgi and Tatar. PhD-Dissertation. University of Helsinki, Helsinki.
- HAMARI, ARJA – AJANKI, RIGINA 2022: Mordvin (Erzya and Moksha). In: Bakró-Nagy, Marianne – Laakso, Johanna – Skribnik, Elena (eds), *The Oxford guide to the Uralic languages*. Oxford University Press, Oxford. 392–431.
- HELIMSKI, EUGENE 2003: Areal groupings (Sprachbünde) within and across the borders of the Uralic language family: A survey. *Nyelvtudományi Közlemények* 100: 156–167.
- HEVÉR KRISZTINA 2000: Az érzékelést (észlelést) jelentő erza-mordvin igék. *Néprajz és Nyelvtudomány* 40: 103–112.
- JAAKOLA, MINNA 2018: Finnish evidential adverbs in argumentative texts. In: Foolen, Ad – de Hoop, Helen – Mulder, Gijs (eds), *Evidence for evidentiality*. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 121–141.
- JERINA, OEGA [ЕРИНА, ОЛЬГА] 1997: Частицы в мордовских языках. *Dissertationes Philologiae Uralicae Universitatis Tartuensis*. Tartu Ülikooli kirjastus, Tartu.
- JOHANSON, LARS 2003: Evidentiality in Turkic. In: Aikhenvald, A. Y. – Dixon, R. M. W. (eds), *Studies in evidentiality*. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 273–290.
- JOHANSON, LARS – CSATÓ, ÉVA Á. (eds) 1998: *The Turkic languages*. Routledge, London – New York.
- KAISER, ELSI 2022: Evidentiality in Finnish: On the communicative functions of the reportative evidential *kuulemma* and the dubitative marker *muka*. *Journal of Uralic Linguistics* 1/1: 67–121. <https://doi.org/10.1075/jul.00004.kai>
- КЕЧАЙОВ, ПЕТАР 2020: Between facts and speech-acts: the conditional and conditional-conjunctive in Moksha Mordvin. *Linguistica Uralica* 2020/1: 18–44.
- KIRCHNER, MARK 1998: Kazakh and Karakalpak. In: Johanson – Csató 1998: 318–332.
- KITILÄ, SEPO 2015: Remarks on the secondary uses of the Finnish evidential particles. In: *Congressus Duodecimus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Oulu 2015. *Book of Abstracts*. University of Oulu, Oulu. 359–360.

- KRUEGER, JOHN R. 1961: Chuvash manual: introduction, grammar, reader, and vocabulary. Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series 7. Indiana University Press, Bloomington.
- KUBITSCH REBEKA 2023: Evidencialitás az udmurt nyelvben. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
- KUGLER NÓRA 2015: Megfigyelés és következtetés a nyelvi tevékenységben. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- MÉSZÁROS EDIT – SIRMANKINA, RAISZA 1999: Erza-mordvin–magyar szótár. JATE Finnugor Tanszék, Szeged.
- PLUNGIAN, VLADIMIR 2010: Types of verbal evidentiality marking: An overview. In: Diewald, G. – Smirnova, E. (eds) Linguistic realization of evidentiality in European languages. De Gruyter Mouton, Berlin. 15–58.
- Rosstat 2020: Всероссийская перепись населения 2020 года.
https://rosstat.gov.ru/vpn_popul
- RUETER, JACK 2023: Moksha Mordvin. In: Abondolo, Daniel – Valijärvi, Riitta-Liisa (eds), The Uralic languages. Routledge, London – New York. 481–526.
- SKRIBNIK, ELENA – KEHAYOV, PETAR 2018: Evidentials in Uralic languages. In: Aikhenvald, Alexandra Y. (ed.), Oxford handbook of evidentiality. Oxford University Press, Oxford – New York. 525–555.
- SPETS, SILJA-MAIJA 2021: Marin kielten menneen ajan tempusten evidentialisuudesta ja modaalisuudesta. Virittäjä 125/2: 248–357. DOI: <https://doi.org/10.23982/vir.103170>
- SZEVERÉNYI SÁNDOR 2022: Az evidencialitás alakulásának egy lehetséges forgatókönyve az uráli nyelvekben. In: Forgács Tamás – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.), A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei XI. SZTE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged. 403–415.
- TAMM, ANNE – ARGUS, REILI – SUURMÄE, KADRI 2018: Uralic perspectives on experimental evidence for evidentials. Early interpretation of the Estonian evidential morpheme. In: Foolen, Ad – de Hoop, Helen – Mulder, Gijs (eds), Evidence for evidentiality. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 145–172.
- ТЕПТИУК, DENYS 2019: Quotative indexes in Finno-Ugric (Komi, Udmurt, Hungarian, Finnish and Estonian). Dissertationes Philologiae Uralicae Universitatis Tartuensis 21. University of Tartu Press, Tartu.
- ТЕПТИУК, DENYS 2020: Quotative indexes in Erzya: a typological overview. Finnisch-Ugrische Mitteilungen 44: 47–78.
- TOLDOVA, S. JU. – HOLODILOVA, M. A. [ТОЛДОВА, С. Ю. – ХОЛОДИЛОВА, М. А.] (отв. ред.) 2018: Элементы мокшанского языка в типологическом освещении. Буки Веди, Москва.

Evidentiality in Erzya-Mordvin

The paper discusses evidentiality in Erzya-Mordvin. Our starting points are, on the one hand, that the Mordvinic languages, unlikely other languages in the Volga-Kama linguistic area, lack grammatical evidentiality, on the other hand, the descriptions of Uralic evidentials fail to mention any strategies or lexemes that could be considered markers of evidence types. We primarily aim to contribute to the latter point through a questionnaire and consultations with a native speaker. Based on our results, we provide a functional analysis of five lexemes that can be considered evidential strategies in Erzya. The lexemes are the following: inference based on visible evidence – *nejavi* ‘looks, it looks like’; inference based on sensory evidence – *mařavi* ‘it feels like, it seems’; reportative evidence – *kel’a* ‘allegedly, reportedly’; epistemic-inferential markers – *ul’ema* ‘probably, supposedly, surely’ and *nat’* ‘probably, apparently, surely’. Moreover, the paper also explores different degrees of certainty expressed by the lexemes. Finally, in accordance with the results of previous research, no morphological markers or morphosyntactic strategies have been identified to mark the information source.

Keywords: evidentiality, Erzya-mordvin, inference, reportative

NINA KAZAJEVA – REBEKA KUBITSCH – SÁNDOR SZEVERÉNYI